

Тема 7 Україна в перші повоєнні роки (1945 — початку 50-х років)

Урок 20-21 Депортації українців. Національний –визвольний рух.

План

1. Радянізація західних областей України . Збройна боротьба ОУН та УПА з радянською владою в повоєнні роки. Роман Шухевич.
2. Масові репресії радянського режиму проти населення Західної України. Операція «Вісла» (1947 р)
3. Церковна політика. Доля УГКЦ. Й.Сліпий

Дати

1946 р. - ліквідовано Українську греко-католицьку церкву

Поняття та терміни

Радянізація – це система заходів, спрямованих на встановлення радянської влади, побудову соціалістичного суспільства за економічною та політичною моделлю СРСР у західноукраїнських землях.

ГУТАБ (Головне управління виправно-трудових таборів, трудових поселень і місць ув'язнення, російською — ГУЛАГ) — у СРСР у 1934—1956 рр. підрозділ НКВС (МВС), що здійснював керівництво системою виправно-трудових таборів (ВТТ). Спеціальні управління ГУТАБу об'єднували багато ВТТ в різних районах країни: Карагандинський ВТТ (Карлаг), Соловецький ВТТ, Біломорсько-Балтійський ВТТ і комбінат НКВС, Воркутинський ВТТ, Норільський ВТТ та інші.

<https://uahistory.co/book/world1/974.html>

Акція “Вісла” (28 квітня – 29 липня 1947 року) — військово-політична операція польської комуністичної влади, що стала інструментом етнічної чистки та полягала у депортації всього українського населення з південно-східних регіонів Польщі (Лемківщина, Холмщина, Надсяння й Підляшшя) до її північно-західних земель.

Колективізація сільського господарства — процес об'єднання одноосібних селянських господарств у колективні, які мали різну юридичну форму — товариство спільного обробітку землі, сільськогосподарська артіль, сільськогосподарська комуна, кібуц.

УГКЦ - Українська греко-католицька церква

1. Радянiзацiя захiдних областей України(1945-1950 рр.)

На територiях, що увiйшли до складу України, поряд з промисловим будiвництвом, вiдбудовою сiл i мiст здiйснювалась полiтика **радянiзацiя**, розпочата ще в 1939 -1940рр.

- ❖ Для реалiзацiї полiтики радянiзацiї в Захiдну Україну були направлені працівники партiйного апарату правоохоронних органiв, державної безпеки, культури, освiти з iнших районiв СРСР.
 - ❖ Створюються партiйні, комсомольські, профспiлкові органiзацiї, що були фундаментом радянської влади.
 - ❖ Вiдновлюється колективiзацiя, розпочата ще в 1934 р.
- Використовуючи примусові методи , влада здiйснює суцiльну колективiзацiю до 1950р.
- ❖ В 1946-1948 рр. були проведені масові депортацiї захiдних українцiв.
 - ❖ Заборонено греко-католицьку церкву.
 - ❖ Здiйснювались репресiї.

В умовах радянiзацiї боротьба ОУН-УПА проти сталiнського режиму, за незалежність української держави, активiзувалась. Чисельність ОУН-УПА перевищила 100 тис. чоловiк.

Боротьба ОУН-УПА 1944-1952 рр.

У 1944-1947 рр. ОУН-УПА веде збройну боротьбу з радянською владою.

З метою придушення збройної боротьби ОУН-УПА в Захiдну Україну були направлені загони МВС-МДБ, вiйська, винищувальні загони i групи

самозахисту з місцевих активістів.
Керує збройною боротьбою ОУН-УПА Роман Шухевич (псевдонім Тарас Чупринка).
В 1948 р. частини підрозділів УПА зазнали поразки, перейшли на територію Польщі, потім в західну зону Німеччини.
В 1950 р. Р. Шухевича з загonom було оточено поблизу Львова силами МВС-МДБ. Шухевич загинув, загін було знищено.
В 1952 р. ОУН-УПА припинила існування як масова організація .

Збройна боротьба ОУН та УПА з радянською владою в повoснні роки Особливості

- 1944-1946 рр. — встановлення контролю УПА над значними територіями Західної України
- Рейди-прориви до Австрії та Західної Німеччини.
- Розділення УПА на невеликі бойові групи, ускладнення координації їхніх дій.
- Значні особові втрати внаслідок об'єднання сил радянських військ Держбезпеки, прикордонників

Методи боротьби у Західній Україні

ОУН, УПА	Радянська влада
Напади на частини НКВС і військові підрозділи, терористичні акти проти радянських і партійних Убивства місцевих активістів, які перейшли на бік радянської влади. Масовий терор проти вчителів, лікарів, інженерів працівників культури, направлених на роботу зі Провокації з перевдяганням у форму НКВС (знуцання з місцевого населення). Активна антирадянська пропаганда	Воєнні дії проти формувань ОУН, УПА регулярних частин армії та НКВС. Масові депортації населення з районів розташування баз УПА. Депортації як окремих сімей, так і цілих сіл, що були пов'язані з УПА. Провокації спецгруп НКВС із перевдяганням у форму УПА (пограбування жителів, знуцання з місцевого населення, вбивства)

2. Масові репресії радянського режиму проти населення Західної України. Операція «Вісла» (1947 р)

Репресивна політика

- Розгортання боротьби з'єднань НКВС з УПА та оунівським підпіллям.
- Провокації НКВС: бійці, перевдягнені у форму УПА, влаштовували криваві розправи над українцями.
- Масові депортації українців: лише в 1944-1945 рр. у східні райони СРСР відправлено 200 тис. членів сімей оунівців.

Операція «Вісла» (1947 р)

Суть	Насильницька депортація українського населення Закерзоння , обто з давніх українських земель (Холмщина, Підляшшя, Надсяння, Лемківщина), що опинилися на польському боці лінії кордону, на захід і північ Польщі
Дата	28 квітня — 28 серпня 1947 р.
Мета	• Полонізація українців, які не бажали виїхати до УРСР, перетворення Польщі на мононаціональну державу. • Заселення західних і північних територій, переданих Німеччиною Польщі за рішенням Потсдамської конференції. • Позбавлення УПА підтримки українського населення
Результат	• Виселення із Закерзоння 140 тис. українців. • Полонізація Закерзоння. • Припинення бойових дій УПА на Закерзонні

Завершення боротьби у Західній Україні

- **1950 році** загибель **Р. Шухевича**, командиром УПА стає **В. Кук**.
- Колективізація, репресії, радянська пропаганда унеможливлювали підтримку місцевого населення й тривалий опір; він згас до середини 50-х років.
- Окремі боївки продовжували боротьбу до початку 60-х років.
- У **1945-1949 рр., 1956 р.** оголошувалася амністія членам УПА та оунівського підпілля.
- 170 тис. членів ОУН та УПА були засуджені і відправлені до ГУТАБу, де стали організаторами повстань і бунтів.

Наступною зміною системи виконання покарань у СРСР стало створення в жовтні 1956 р. Головного управління виправно-трудових колоній, яке в березні 1959 р. було перейменоване в Головне управління місць заслання.

У таборах були встановлені важкі умови життя і праці, у в'язнів не було елементарних людських прав. Вони безкоштовно працювали на будівництві каналів, шляхів, промислових та інших об'єктах на Крайній Півночі, Далекому Сході й інших регіонах. Надзвичайно високою була смертність від голоду, хвороб і непосильної праці. Слово і поняття ГУТАБ (ГУЛАГ) активно увійшло в російську мову з появою книги О. І. Солженіцина «Архипелаг ГУЛАГ», яка, незважаючи на те, що була уперше видана на Заході (1973), дуже широко розповсюджувалася в самвидамі. «ГУТАБ» став синонімом таборів і тюрем радянського тоталітарного режиму.

Спираючись на архівні документи, які зберігаються у ведучих російських архівах, передусім у Державному архіві Російської Федерації і Російському центрі соціально-політичної історії, можна з певною мірою

достовірності зробити висновок, що за 1930—1953 рр. у виправно-трудових колоніях побувало 6,5 млн. чоловік, з них за політичними мотивами — бл. 1,3 млн., через виправно-трудова табори у 1937—1950 рр. пройшло бл. 2 млн. чоловік осуджених за політичними статтями.

3. Церковна політика. Доля УГКЦ

Березень 1946 р – саморозпуск УГКЦ

1 листопада 1944 р. помер митрополит Андрей Шептицький. Це полегшило задуману Сталіним ліквідацію греко-католицької церкви.

Духовенству і віруючим було запропоновано злитися з Російською православною церквою.

У 1946 р. ліквідовано Українську греко-католицьку церкву (УГКЦ) (відбувся «саморозпуск»): у квітні 1945 р. заарештовано значну частину священиків УГКЦ на чолі з митрополитом **Йосифом Сліпим**, ініціативна група на чолі зі священиком Григорієм Костельником при підтримці радянсько-партійного керівництва в березні 1946 р. скликає **Львівський церковний Собор**, який приймає рішення про ліквідацію Берестейської церковної унії 1596 р., повний розрив з Ватиканом і приєднання до Російської православної церкви. Греко-католицька церква була змушена перейти в підпілля («**церква в катакомбах**»).

• Репресії стосовно священиків, які не приєдналися до нової церкви.

У Закарпатті відповідне рішення було прийняте в 1949 р.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте суть політики „радянзації” яка проходила в Західній Україні.
2. Розкажіть про боротьбу ОУН-УПА в 1944-1952 роках.
3. Завдяки якій операції в західноукраїнських землях було знищено загони ОУН– УПА на території Польщі та здійснено полонізацію споконвічно українських земель?
 - А) операція „Вісла»;
 - Б) операція «Багратіон»;
 - В) операція «Буря в пустелі».
4. Виберіть негативні наслідки радянзації західноукраїнських земель
 - А) ліквідація неписьменності ;
 - Б) проведення репресій;
 - В) об’єднання всіх українських земель в єдиній державі;
 - Г) безкоштовна медицина, освіта;
 - Д) індустріалізація, колективізація.

5. Хто очолював УПА:

- А) Р.Шухевич;
- Б) А. Мельник;
- В) С.Бандера.

6. За Й.В.Сталіна форма державного правління була ?

- А) тоталітарною;
- Б) авторитарною;
- В) демократичною.

7. Назвіть позитивні наслідки радянізації західноукраїнських земель

- А) розв'язання українсько – польського конфлікту;
- Б) відмежування від політичних і культурних цінностей Європи;
- В) об'єднання всіх українських земель в єдиній державі;
- Г) безкоштовна медицина, освіта;
- Д) індустріалізація, колективізація.

8. В які галузі народного господарства після війни найменше коштів було вкладено?

- А) важка промисловість;
- Б) сільське господарство;
- В) медицина і освіта.

9. Виберіть, яке твердження правильне:

- А) відбудова в Україні здійснювалася власними силами, без зовнішньої допомоги;
- Б) відбудова в Україні здійснювалася з використанням зовнішньої допомоги (асигнування, які надавала США відповідно до «плану Маршалла»

10. ОУН – УПА продовжила боротьбу з радянською владою після війни?

- А) так;
- Б) ні;
- В) загони ОУН –УПА повністю були знищені німцями в роки війни.